

11

BARBA FLORIDA, PROFESSOR

DEDICATÒRIA

Als poetes de TAULA, germans meus en el renai-
xement literari valencià actual.

L'A U T O R

No cregueu sinó allò que ens ferirà els ulls amb tota
claredat, i cada vegada que una sospita ens apareixerà
sense fonament, reprenguem la nostra credulitat, car aques-
ta reprensió ens farà adquirir l'hàbit de no creure a la
lleugera.

DE LA IRA de Sèneca,

Llibre segon, XXIV.

I

BARBAFLORIDA, PROFESSOR

El Deixeble era un beneit que no regirava mai cap llibre per trobar idees noves; si involuntàriament alguna idea es topava amb ell tenia prou força de voluntat per a deixar-la de flanc i no fer-ne cas. Però tenia el gust de quedar bé amb les persones de consideració social i, sobre tot, amb els intel·lectuals i, d'una especial manera, amb els seus antics professors d'Universitat.

Quan el Deixeble anà a parar a la més provinciana capital del seu país pensà que allí s'havia retirat el seu venerable Professor d'Història. I decidí anar a vore'l per a saludar-lo i, si se terciava, per a conversar amb ell de temes elevats - filosofia, dret, religió, art - encara que com en cos i ànima es dedicava a l'admirable carrera de rendista no entenguera gota d'aquelles qüestions bàsiques.

No li fón difícil assaltar la casa del Professor. Anà a ella una mica emocionat per si aquell "home vel" el recordava amb les alades paraules de "vós sou el més estimat alumne del curs".

El va rebre una serventa envellida. Damunt d'un sofà del passadís, un gat enroscat passava el seu rosari de rogalls.

Moments després entrava en una cambra, petita com una capsa de panses, plena de llibres. Des d'un cadiró de pell el senyor Professor li allargava la mà dient-li:

- Ni pel nom ni per les traces us recorde; però seieu.

I el visitant, en disculpar el Professor exclamava baixet:

- Li ho perdone. L'ancianitat me l'ha deixat amnèsic.

EL PROFESSOR D'HISTÒRIA...

... era un home com Llull, barbaflorida. Explicava Història, anys ha, en una Universitat carregada de cases d'hostes i quan passejava pels carrers solia recitar fragments monogràfics perquè a sovint li fallava la memòria. I com que cada dia ~~més~~ li mancava ^{més} la seua més llúida facultat arribà a ser la burla dels alumnes que concorrien a classe.

Quan feia explicacions quedava devegades repentinament parat el seu discurs mental sense poder recordar la data de la invenció de la impremta, per exemple, o el nom del savi ordenador d'una teoria sobre el sistema planetari, o el nom del rei que governava Espanya en 1658...

Aquesta insuficient memòria era causa de disgusts continuats. Començar a parlar de Cristòfol Colom i acabar atribuïnt-li la descoberta de les Amèriques de la llibertat individual, col·laborador de l'obra dels enciclopedistes, no era gens rar en aquest Professor barballarg, barbablanca, barbaflorida.

Ell mateix es reconeixia la manca de recordació i es retirà a la seua cambra d'estudi, jubilant-se de la càtedra com si el llibertaren ~~en~~ d'una presó on cada dia, i davant d'un grup de joves mofetes, estiguera obligat a dir-ne una de les seues per a provocar les rialles. El cas del Professor anà a la premsa disposada sempre a enlairar o a enfonsar, a justificar o a condemnar tota persona i tota obra humana. El colp que va rebre el vell fón mortal. Es desanimà de tal manera que, perdudes les esperances que en altre temps posà en la virtut encomanada a la premsa d'illustrar els lectors i no mai de sembrar egoïsmes ni tansols de classe, ~~entre~~ professionals de la cultura, es retirà a casa ~~posant~~ posant-se voluntàriament fora del temps i de l'espai.

L'entristit Professor fón abocat a les aberracions intel·lectuals per no poder respirar, vés a saber si per força, l'aire que es renova unes vegades dolent i furiós com l'huragà, altres sanítos i fi com el ventijol que porta sobre els muscles la sal i el iode de la mar.

EL DRAMA DEL PROFESSOR...

...no era perquè li mancaven les nocions històriques, ans perquè moltes vegades ni les pròpies anècdotes recordava.

Tenia, no obstant, rampells fugacíssims. Del discurs enraonat i normal passava a la punta de sageta irònica, al colp de maça del sarcasme, a l'ala da incongruència metafísica, a l'espectacle paradoxal, al grotesc de la farsa... L'interlocutar, o bé el simple oidor, mai no sabia destriar la llum intel·ligent de l'esclat d'ingeni o de les foscores subjectives... Començava a dir sota el sol del meridià i terminava en les ombres alambinades dels senderons de la follia. De reservat passava a comunicatiu; de seriós, a la joiosa diversió verbal; d'amabilíssim, a desproporcionades altiveses; de la blanor cordial passava a la mordacitat injuriosa... Perdia i recobrava la memòria d'una manera espantosa, a salts i a bots com si obrara a voluntat. Unes altres vegades, el vell confusionari tenia una cristalina lucidesa i allavors se li acudien nimis detalls de la llunyana infància, de la turbulenta joventut. Hom diria que estava vivint aleshores aquella vida.

Era, ja es pot comprendre, un cas ben singular.

En vore que el Deixeble visitant li deia "amic", el cor del Professor s'esponjà i féu començar un dels seus més estimats exercicis: la confessió de recondites idees. La seua serventa prou que li tenia escoltades algunes filosofies. Ara podia descarregar-les en un antic alumne i es trobava de ple en el cistell de les satisfaccions.

I vullgué abocar-lo tot de repent. Les paraules queien al rostre del Deixeble com uns rocs eixits d'un Hèrcules irat.

D'on li digueren que era fill ? Quines persones foren els seus pares ? Com es deia ell mateix denominatse ? On vivia ? Ho ignorava !

- Aquest és el drama, estimat Deixeble, ignorar-ho tot.

Sabem en veritat de quin fang està fet el nostre cos ? Prendre un grapat de pols i preguntar-li: Sou, vós, el meu germà nonat ? hauria de ser d'una pràctica corrent. Haveu estat home ja ? Per què jo sóc jo i no sóc vós, grapat de pols ? Qui ha fet que jo siga jo tal com sóc i no tal com sou vós, massa de terra, grapada de pols, terròs de fang ? Vós sou terra, sí; però vós sabeu que sou terra ? No diem nosaltres, que vós sou terra, pols, fang, però no ho sabeu, vós. És el drama de la terra, estimat Deixeble: ignorar-no tot. És el drama de l'home: ignorar si u és tal com és; si és tal com ha estat fet. L'artificialitat de les coses, que sembla ser la gran conquesta de la humanitat, és el punt de partida del seu interès i és el principi del seu interminable drama.

- Sóc jo barbaflorida ? - preguntava el Professor encaixant la mirada en els ulls del Deixeble.

- És de dubtar que ho siga perquè després de la flor hauria de donar el fruit. I podré donar fruits jo, envellit i barbablanca ? No, no podré tindre fills amb el meu aspecte formal perquè no puc fer d'una mica de terra un home vivent. És obra de Déu, això i si jo tinguera fills, no serien meus sinó de Déu, creador de l'home i de tota cosa. I bé; així jo sóc fill però no del meu pare carnal. És a ^{dir} ~~er~~ que tinc dues paternitats: una que correspon al cos, a la carn, a la matèria. I una altra espiritual que en categoria humana està en primer lloc tant com la meua còrpora està en lloc secundari. I com és que si se manifesta l'esperit advé goig o doloria al cos i l'espiritualitat del meu doble no reclama la part que li correspon després d'haver posat ~~la seva~~ el seu art ? Sembla de bon judici que el goig espiritual fóra tot per a l'esperit i que el dolor carnal fóra tot per a la carn sense traspessos ni consorcis. I no és així, com si la matèria i l'esperit foren tot una mateixa cosa filla d'identica paternitat, com si aquest gesmiler de la faç m'haguera brostat de l'ànima.

No puc dir si em conec.

Tampoc puc dir on vixc. I com he de saber on vixc si encara no sé si vixc ?

És el meu drama, estimat Deixeble i és el drama humà.

L'antic Professor d'Història havia arribat segurament a la follia. Al menys això pensava el seu visitant qui, per si és cert que folls i infants diuen les veritats, seguí bocabadat davant del vell esdoltant i raonaments.

EL DRET A LA VIDA...

...fón allò que se li acudí al Professor pensant si vivia o no vivia. Uns segons d'íntima i muda interrogació passaren; i abocant-se de sobte cap al Deixeble espetà:

-Tenim dret a la vida ?

No li faltava cap altra cosa per a acabar d'astorarlo. ^{què} se podria respondre ?

- És a dir; [;]devem menjar per a viure, per a sostindre les forces corporals ?

Al Deixeble, li pareixia que sí; que quan més i millor mengem, més i millor vida podrem passar. Però temia no encertar el pensament del Professor i callava prudent.

La negació fón rotunda.

- No ! No tenim dret a la vida .

Home, - pensà l'oient - Eixa afirmació no el conduiria al suïcidi ? No és antihumà concedir que no tenim dret a la vida ?

- Per tal que vixca la nostra còrpora és precís alimentar-la. Concedit ? - interrogava emfàticament el professor.

-Concedit -responia el Deixeble temoric de ~~no~~ no endevinar.

- Prenguem, doncs, com a exemple, un aliment qualsevol; un ou, una poma, un peix... Posem un ou, que tan harmònic com és pot ferse escàpol. Un ou ! L'esclafem, el fregim i se'l mengem. O li fem un foradet a la closca i se l'empassem com qui res no fa i tal vegada sabem dir somrients i amables .

- Els ous s'han fet per a alimentar l'home.

Fals ! L'ou és post per a la procreació de les gallines. Per a tin-

dre fills les gallines. Ni la gallina té coneixença de l'alimentació humana, ni en cas d'ataüllarla li importaria res. La gallina ~~pon~~ pon per a ella i per a la major glòria de la seua raça. Si li prenim un ou no és ben bé un ou o un pollet el que li prenim, sinó tota una sèrie innúmera de sers de la raça de les gallines. L'ou que no ens hem begut aquest matí gravitarà sobre l'economia universal, sobre el paisatge de la nostra terra i sobre la bondat o maldat dels homes així com gravita el sol sobre tot el seu sistema astronòmic.

L'home té dret a la vida, solem oir ben a sovint. I les gallines no en tenen . Posem el cas al revés: les gallines del tamany dels homes, aquests de l'alçada de les gallines i elles fregint-nos a la paella. Quina de Societats i de Lligues de defensa dels drets de l'home no es farien! Quina de proclames i de Congressos no ens atabalaria ?

L'home té dret a la vida ? Voleu vós que en tinga, de dret ?

El Deixeble no sabia què respondre i callà per a vore si d'aquesta manera aconseguia marxar de la casa amb més promptitud.

- Si ho voleu, vós, que en tinga, i que vixca. Vivim ! Però sense atentar el dret a la vida de les pobretes gallines que més la paguen quan més festa és a la casa i quan més grosses ^{són} les festes i les gallines.

que és el sant de la Maria ? Au ! A portar una gallina i a quedar bé amb l'estòmac puix que som persones de raó i capaces d'una fartadeta. És horrible, cregau-ho, estimat Deixeble. És astorador tot això que us conte.

El Deixeble, afalagat pels "estimats" que li dedicava i per dir alguna cosa manifestà aleshores que amb el mateix raonament es podia demostrar sentimentalment que les senyores gallines tampoc no tenien dret a la vida.

- Així és - respongué el Professor -; ni elles ni els altres animals, ni les plantes; puix que els animals se sustenten a costa d'altres animals i també de vegetals, que són sers vivents. Aquests animals i aquestes plantes que són aprofitats per a l'alimentació tenen o deurien tindre els mateixos drets; però els estronquen uns altres sers, superiors a ells en capacitat intel·lectual o en fortitud. D'on ens resulta que ací, en aquest

món, vivim sense cap dret, els qui tenim vida, ço és, els vegetals els animals i les persones. Els vegetals perquè s'alimenten de matèries orgàniques i de materials inorgànics; els animals perquè oprofiten per a viure cossos animats i cossos inanimats; aiximateix les persones. Vegeu, per tant com els únics sers que haurien de viure són els que no tenen vida. O siga que la injustícia presidix els actes de la Natura. Si fórem justs, si acomplira cadascú els propis drets i deixara acomplir els drets als aliens, la terra es despoblaria i ací no viuria ningú per causa de les justes observàncies que, per contra, tenim l'obligació moral de no observar si ens estimem una mica nosaltres mateixos.

- Sembla haver alguna contradicció - s'atreví a insinuar el Deixeble.

- No; contradicció, no- digué, capficat, el Professor -. Ací deu haver alguna incomprensió. Potser que radique en el concepte que tenim de "la vida". Probablement la teoria que estic treballant em portarà de les mans a un punt des del qual voré tot l'horitzó filosòfic que m'explicarà el dubte perfectament i a gust meu. Jo ja veig la claror allà d'enllà, la qual irradia una minsa llum d'estel, millor dit, una fosforescència que creix al fons de la meua intel·ligència i que, escasa i poca com és, ja m'en cega i tambaleja.

EL TEMPS I ELS RELLOTGES

El Deixeble, aprofitant el capficament i tractant de girar el fil dels pensaments del Professor, esguardà els mobles de l'habitació. Sobre un dels prestatges, quasi replé de llibres, havia un antic i vulgar rellotge d'arena. Tota ella era daurada i fosca al con d'avall. El fil del temps s'havia adormit i els granets descansaven.

El Deixeble digué:

- Tombeu el rellotge i que comence una altra hora. Sempre m'ha distret un rellotge d'arena.

El Professor protestà:

- No. Ha passat el temps i no hi ha forces que el facen recular. El temps, l'hora aquella durant la qual els granets de sorra passaren d'una ampolla a l'altra, no ningú podrà mai més alcançar-la. Passà i morí. ¿Com voleu que jo intente aconseguir-la ? Si voltàrem el rellotge, una altra hora vindria, però no aquella; els mateixos granets caurien d'un a l'altre con, però no ens retornarien el temps passat. Per què fer eixa feina inútil ? Seria una il·lusió. No és voltant rellotges com un s'explica aquests misteris. Seria, a més, provocar un misteri per a acavallar-lo sobre un altre i seria crear un incompreensible per a explicar-se un incomprés. ¿Compreneu, vós, estimat Deixeble, l'impossible ? Això no ho faré jo, pobre de mi, sense inculpar-me d'haver volgut enganyar el meu jo. Deixem el rellotge, amic, que el temps ha passat i, per tant, descansa fora del temps cridant i manifestant que nosaltres som, aiximateix, fora del temps.

- Dieu, Professor, que existim fora del temps ?

- Sí; hodie i em sembla poder raonar al meu favor la veritat enunciacada. Fixeu-vos, sinó, en eixe altre rellotge de pèndol que escampa per la cambra d'estudi el seu monòton tictaquejar.

I el Deixeble que diu :

- El que veig jo és que marca, segon per segon, el temps que vós no admeteu, caríssim Professor:

I el Professor que respon :

- Oh, no és cert, això. Adoneu-vos-en, adoneu-vos-en... El rellotge és una màquina que ni compta, ni marca. Solament indica. És un índex que sempre diu: ara ! El que anomenem temps passat, ha passat ja i no és més que un ara llunyà que no pot tornar, que s'ha diluït, que és un no-res, com un no-res era. El que diem temps futur no és ni futur, ni temps. És un altre no-res que ni sabem si ha de ser mai un ara indicat per l'aparell de rellotgeria.

Si el després no existix, ¿com voleu que el marque el rellotge ? Si el passat tampoc no és res, ¿com voleu que el rellotge el senyale ? Pretèrit i futur, immaterialitats ~~divines~~ ideades pels homes, ¿com voleu que siguem

mesurades per una màquina ?

Solament existix l'ara. I eixe ara és tan petit, tan poca cosa, que dubte es pugui dir en realitat ^{que} és temps.

Jo no sé si pronunciaré la darrera lletra de la paraula que ara pronuncie, i si ja ho he fet, no sé, exactament, quan acabí de dir-la. Són coses aquestes que escapen a la comprensió humana. No per això havem d'afirmar que un dia o altre no siguen d'una fàcil explicació vulgar. És l'ara un moment tan petit, com deiem abans, que no hi ha cronòmetre que el mesure ni raó que l'expose amb claredat. Podrà indicar-se solament, i la indicació és tan breu que no ens podem fiar si la tal brevetat és temps o espai o un no-res a la fi.

Entre un abans i un després diem que hi ha un ara. Però és el cas que hi ha tan poc de lloc entre l'un i l'altre, que he arribat a creure que no hi cap ni una mica de temps entremig, puix que abans i després van junts i units molt sòlidament. En eixa unió, que cal no confondre amb fusió ni amb amalgama, ni amb combinació ni amb mescla, es troba una línia divisòria, filosòficament comprensible, però ~~no~~ impossible de mesurar. Eixa línia incomprendible és l'ara que indica o signa el rellotge.

Convinguem també que la divisòria suposta per nosaltres desapareix desseguida substituint-se per una altra, que no ha vingut d'enlloc, sinó que s'ha creat filosòficament en el nostre cervell comprensiu i que desapareix en el moment precís d'aparéixer, sense que done lloc ni ocasió a cap classe de mesura.

què és, doncs, el present ? Una entelequia. No existix el temps. I per tant no existim nosaltres.

El Deixeble, no volent deixar-se entabanar, interrogà per burla:

-- Allavors, per a què dintre servixen els rellotges ?

- El rellotge - diu el Professor - servix per a què un milers de famílies no muiguen de fam: els rellotgers.

I riu com si haguera fet el més graciós dels acudits.

MÉS SOBRE EL TEMPS I LA VIDA

Després de la rialla del Professor el rellotge de paret omplí de sonoritats l'habitació amb cinc campanades de sospir i queixa.

- Cinc campanades ? - interrogà el Professor.

- Cinc campanades, senyor.

- I són les cinc o són les sis hores de la vesprada ?

El Deixeble esguardà ben atentament els ulls del vell assegurant-se el grau de follia de l'orat. Perquè ja donava com a seguríssim que el seu antic catedràtic d'Història deuria d'haver anat a una casa de folls.

- Són les cinc de la vesprada - afirmà.

- Esteu cert ?

- Certíssim.

- I sabríeu dir-me si les cinc han començat o bé han terminat quan tocaven les cinc campanades ? Perquè és cosa interessantíssima saber en quina hora w som: Si al començ de les cinc o si al començ de les sis. Alguna vegada m'he posat a cavillar tal problema temporal i fóra curiós per a mi que alguna persona raonable em traiguera del mal entés, si és que el hi ha. Jo crec que havent tocat el rellotge les cinc som de ple en les sis; però tots aquells a qui els he presentat la qüestió em diuen que no eixim de les cinc fins que les sis no són tocades. Les cinc i cinc minuts; el quart per a les sis; dos quarts de sis, etcètera... Naturalment això me confon; seguixc el corrent del vulgus i els dubtes se m'apoderen.

- La cosa és ben clara, senyor Professor - digué el Deixeble animant-seper tal de divertir-se i demostrar que tenia idees clares sobre la qüestió i fins quwingeni i talent natural.--. Supposeu que al temps de la creació del món, un fabricant suís tinguera ja preparat d'encàrrec el primer cronòmetre i que en aquell solemne moment de l'aparició del primer

home, o siga del primer client, posara en marxa la màquina. Ha passat una hora, toca la una; ha passat una altra hora, ~~tu~~ sonen les dues; després, les ~~tres~~ tres, i les quatre... i ara, havent tocat les cinc, són les cinc d'aquest segle, d'aquest any, d'aquest dia i d'aquesta vesprada.

- Bé, amic - pronuncià el Professor sense admirar ~~l'esforç~~ l'esforç intel·ligent de l'interlocutor que, des dels dies de les aules el tenia per un perfecte home de necetats. - Això ja m'heu sabia jo. I precisament per eixes raons no són les cinc, sinó les sis.

- Les cinc ! Que han passat cinc hores ! Que vol dir que han passat tantes milionades d'hores de la Creació fins ara !

- Molt bé. Si han passat, no són ja. Som, per tant, dins de l'hora sis na de la vesprada. Quina hora és ? Les ~~sis~~ sis ! I quan les martellades ens tornen a anunciar un canvi d'hores farem bé de girar els ulls al punt de la Creació per vore si el rellotge suís del vostre exemple tenia les sages a les dotze o bé a la una, perquè també és possible que aquell bon industrial tinguera la pensada de començar la seua tasca amb les paraules següents: 'Ara (dong!, una campanada), ara és el principi de l'existència, i dins d'una hora el martellet es mourà dues vegades, indicant que el món entra en la segona hora de la vida.

- Així la qüestió estriba en saber el bon humor del primer ~~re~~ rellotger.

- No, no; jo crec que tot depèn de la intel·ligència del rellotger primari. Però encara tinc un altre dubte. I si el primer rellotge avançava ? aireu si seria de transcendència per a la Història !

- Clar; si avançava, si continuava avançant, segons vós, seria un mal entès creure que vivim l'any 30 del del segle XX... Potser som, en veritat, al segle XIX o bé al XVIII...

- No, estimat Deixeble. Per a mi, que vivim molt lluny encara de la civilització. Estem en la Prehistòria. Impera la llei del garrot com en l'època cavernària. Els homes reclamen els drets de l'home als mateixos homes! Uns moren de fam mentre altres moren de farts. Som damunt de la terra per a reproduir-nos i ens posen mil barreres per a que no acomplim la

nostra missió. Si no fóra perquè uns quants homes necessiten ~~en els~~ guerres per a fer rodar unes quantes indústries ni ~~ens~~ deixarien tindre fills. Els salga^tes de l'Oceania i nosaltres, europeus, ens diferenciem en ben poca cosa; potser només que en el tamany del ''tapacu_{es}'' . Els acaben de baixar dels arbres i nosaltres ben sovint hem de pa_{jar} als cimats, cercant no més que una defensa. Qui ens persegueix ? L'home ! Som l'època del ciment armat, si voleu; però és ben parenta de l'època del sílex.

Es pot conéixer que el primer rellotger no sabia quina cosa es portava a les mans.

I tornà a riura.

SOBRE L'EXISTÈNCIA

El Deixeble es cregué que la follia del Professor li permetia fer broma a costa seua.

- Tornem, Professor, tornem a parlar del temps.

- Com vullgueu.

- Haveu parlat del temps passat, del present i del futur i haveu dit que vivim fora del temps Com és això ? Jo no m'heu explique. - digué per a encendre més el foc.

- Jo tampoc trobe una explicació raonable, vullgut Deixeble. ~~El~~ El cas és que hem quedat que el temps no és temps mes que imaginativament o, si voleu, perquè així hem convingut denominar uha abstracció. Ara, que si és cert que existix serà fora del temps. Jo me toque les mans, me palpe la cara i trobe el meu cos vivent i dic: Jo sóc jo; per tant existixc. Però mireu que dic existixc i no existiré - cosa problemàtica - i no dic he existit - cosa insegura. Vaig nàixer perquè jo no hi era al món. Fón precisa la meua naixença per a l'equilibri universal i ací estic. He creixcut, segurament, i la matèria ha passat per mi com passa l'aigua per la canonada

del servei domèstic. Entra, surt i, mentre passa, és útil. Així el nostre cos. Mentre vagen morint les cèl·lules que constituïxen els meus teixits i si-
 guen substituïdes per altres cèl·lules que vénen a mi, jo existiré. Allò que
 existix ara en mi no és allò mateix que fa deu anys, posem per cas, en mi
 existia. Deu anys endarrere, els materials que me formaven eren uns materi-
 als altres als que me formen avui. Aquella carn i aquells ossos desa pare-
 queren. Nosaltres som cada moment una mica mort i una mica ~~viva~~ vida nova,
 vida naixent. Van morint unes cèl·lules avui, demà unes altres, altres des-
 pús-demà, així, amb tal continuïtat, que cada uns tants anys nosaltres ja no
 som aquells, sinó uns jo totalment nou. Si gires l'esguard al passat, pots
 vore't mort unes quantes vegades. Com sinó, us expliqueu les inquietuds d'un
 jove, als vint anys, la serenitat de l'esperit als quaranta i el pesimisme
 als seixanta quan l'home entra en la devallada ?

- És molt raonable els canvis de pensar, la judicació dels actes humans.

- Allò raonable és adonar-se que s'ha canviat d'existència algunes
 vegades. Ha mort alguns camins. Si fóra possible que un vell reunira els ma-
 terials que el formaren quan tenia vint anys aconseguiria refer el revolu-
 cionari sense pèrdues corporals per al conservador. Aquell que podria fer
 tal cosa ja se'n guardarà prou d'això, per tant com li convé que els exal-
 tats passen de pressa amb els anys. I mireu si ha procurat per les pròpi-
 es conveniències que ha fet que el revolucionari morira sense necessitat
 de morir deixar d'existir. L'ha transformat només. Com que la primera cons-
 ciència de l'home és la qui li dóna el sentit de l'acció protestatària, ha
 procurat variar-lo a poc a poc per no sentir-lo cridar.

- I no trobeu que això és producte d'una sàvia organització ?

ELOGI DE L'AMNÉSIA

- Conque creieu que l'organització de la Natura és un producte savi ?
 Ai, amic meu - es lamentà el Professor - ; bé es coneix que esteu tocat
 de l'ala.

El Deixeble es féu endarrere, alarmadíssim.

- Sí, estimat Deixeble; bé es veu que esteu tocat del bolet. En l'organització de la Natura no veig ni poca ni molta saviduria. La Natura tot ho té present. Creà unes lleis i fa que tots els sers les acompliquen. Tot ho té premeditat; tot ho sap, tot ho recorda. Ah, estimat Deixeble ! La saviduria radica en la pèrdua de la memòria. El savi és l'amnèsic.

- Vós diguéreu, - recordà el Deixeble - que en ignorar-ho tot està el drama de l'home.

- Està el Drama i la Saviduria. L'home és l'únic ser que se proposa conèixer totes les coses: les causes, els mitjans, els efectes. Procura saber per a tindre la felicitat. I com que no abasta la intel·ligència per a tota mena d'explicacions li advé la infelicitat. El retorn a la felicitat està en oblidar-ho tot, en absolut, en no saber res de res.

¿Vós admeteu que la primera parella fón la formada per Adam i Eva ? Admeteu-la, és clar, encara que siga per uns moments, els suficients per a una curta explicació. Voleu pensar que encara no viuen ? Voleu pensar ara que ja són encarats l'un davant de l'altre ? Gràcies. Continue, doncs. Què saben Adam i Eva ? Miren, veuen... Ni saben de l'art, ni de la indústria; ni saben parlar, ni saben gesticular... Ve Déu i els ensenya l'arbre de la Ciència del bé i del mal. Comencen allavors els neguits. Han peüt l'estat pur. I en passar el temps i en saber del goig de la carn, del sabor dels vegetals, de la riquesa de les pells d'animaló per a tapar les

nues innocències virginals poc temps ha, ve que els dos, Adam i Eva, ~~per~~ per den l'estat paradisiac. Perduda la felicitat, el Drama es desenvolupa . Només en hores tardanes, quan arriba la senectut, quan l'amnèsia s'apodera del primers pares - permeteu que seguixca l'exemple - és quan poden entrar al cel de les tranquil·litats eternes, després d'haver deixat tota la seua saviduria experimental en herència dels fills, nosaltres, que l'hem multiplicada a força de dolorosos afanys.

I la humanitat ha arribat a perdre-nos a nosaltres dos. A vós, el Deixeble estimat; a mi, el Professor que aspira a l'amnèsia absoluta, a l'home amnèsic per excel·lència. Vós sou el neguitós, l'ansiós de saber. Jo sóc l'home que està a punt d'oblidar qui és, com és i fins si existix... Vós, l'aturmentat; jo, qui entre al Paradís, perquè ja quasi no sé res de les coses... La Natura, per tant, com és sàvia i injusta, és infeliç si la volem personificar.

II

L'AMOR, TEMA ETERN

El Deixeble reafirmava que estava davant d'un cas, tristíssim si volia, però singularment incomparable. I vullgué aprofitar-lo. ¡Quantes coses no podria captar a aquell home per a dur-les a las penya del café ? Els amics l'admirarien quan recitara - reproducció mecànica mental - els desballestats raonaments del Professor. Fins la seua esposa, que tenia una personalitat ben destacada, riuria de bona gana les facècies verbals, acribillades de rampells d'ingeni, d'aquest home. Si durant l'estona que estava en aquella casa havia sentit una punta de repeneditment per la visita, si havia cregut que el departir professoralment li fóra causa d'algun badall d'apurri-de fastig

~~ment~~, ara es convenia que potser al món no hi ha res més divertit que un savi encartonat, tallat en angles, percussor acèrrim del seu propi tabal, fabricat amb quatre teories i mitja dotzena de paradoxes. I resolgué continuar l'estada i s'afermà en la cadira.

Esguardava de reüll els estants de la biblioteca, no fóra que les fileres de llibres caigueren al seu damunt en onada tempestuosa. Feia temps que no llegia quasi res. Ni llibres, ni revistes, com no foren les il·lustrades, eixos periòdics per a analfabets, tots plens de "sants" i de fotografies. Allà en les hores del post café del casino solia llegir el diari de la capital. Un periòdic que ritmava excel·lències amb les hores dormades de la capitaleta de província. Tota la menja espiritual del Deixeble era servida en aquell plat. Per això, potser, a les estanteries es garsaven al pes de totes les filosofies, de totes les matemàtiques i de totes les històries, se li ficaven pel rabet de l'ull en violenta acusació al seu abandonament intel·lectual.

Es decidí a no deixar-se atabalar més. Pensà que si portava la conversa pels camins de les banalitats, potser les paraules prendrien un aire menys encarcerat. Ja havia prou càtedra, prou toga, prou birreta...

- Escolteu, Professor. ¿quan vinguéreu a viure en aquesta població éreu fadrí ? Encara ho sou ?

- Sí; supose que encara ho sóc.

- Els vostres motius tindreu. Jo sóc casat i tinc els meus motius per a ser-ho. Sou, vós, rebel a l'amor ?

- Mai no he fet cas d'unes certes glàndules.

- Així també teniu idees pròpies sobre l'amor, no acaçades als llibres.

- Cert. Tinc idees pròpies sobre la dona. Permetreu que me les reserve. Conceptue que no eixirien massa ben parades les dones si jo parlava sobre elles.

- Seria tan interessant saber què penseu de les dones !

- Jo enraone més gustosament sobre les coses bones que sobre les dolentes.

- Sou enemic de la dona ?

- No en sóc enemic però conserve la meua estètica intel·lectual.

- Jo vaig oir dir que us havíeu casat.

- No, estimat Deixeble. Jo, no mai.

- Potser el que van dir és que mantingéreu relacions amoroses...

- Possiblement han mentit.

- Jo parle del temps de la meua vida universitària...Vós ja residíeu ací quan encara deien...

- Oh, bon Deixeble. M'esteu estirant de la llengua. Vós sabeu, pels vostres condeixebles, que jo tenia una amant. Però jo no voldria parlar, ni per a desmentir la llegenda. I vós esteu intrigat per conèixer els meus secrets, no ? Una pregunta: sou periodista?

- Déu me'n lliure, Professor! No; no en sóc.

- És que si sou indiscret i referiu açò que us vaig a contar podria per vindre greus perjudicis a algú.

- A quí ?

- Al marit de la interfecta.

- Era casada?

- Però ho és ara. Es va casar amb un alumne meu, anys després.

- Era bonica ?

- Boniquíssima.

- I ell era...

- Un neci.

- És interessant, senyor Professor. Conteu-me.

El Deixeble recordava que el catedràtic d'Història tenia una anècdota amorosa. La versió que corria de boca en boca dels estudiants era falsa. Mergiversada, és clar, per a fer riure a costa del Professor. Els joves universitaris solen ésser venjatius amb els seus mestres. I havien disfressat allò que passà entre Barbaflorida i una senyoreta de la bona societat provinciana.

- Interessant, molt interessant.

- jutgeu.

Es tragué les gafes com a l'antiga càtedra. Els ulls, recremats, tenien les ninetes perdudes en l'espai. El Deixeble recordava ben bé el gest. Començava una llarga disertació històrica. Eren els preludis de l'amnèsic que recobra, en un moment, la memòria tota brillant, detallista. Era el gest de l'hora solemne, gràvida d'emoció històrica que no coneixen sinó els grans ordenadors crítics de la Humanitat.

DE COM ES PREPARA UN CASAMENT

S'encarà amb el Deixeble i va dir:

- En retornar, a punta de migdia, de la Universitat, m'entregava la dispera, una senyora vídua d'un habilitat del claustre, amb més sospirs per hora que anys d'edat, una carta ~~nov~~ tancada. Feia dos mesos que rebia la carta diària i mes i mig que no l'obria. Una dotzena de declaracions amoroses llegides entre les sopes i els cigrons, als meus quarante-cinc anys, no podien servir més que per a fastidi d'un esperit dedicat als infolis i a les històries borroses dels pergamins, com era el meu. Ja sabeu, doncs, que ~~no~~ jo no llegia aquella literatura impregnada de mel i floretes i colomins. Però un diumenge es presentà a casa una dama, acompanyada d'una gosseta d'aigües. Volien ser rebudes per mi amb tot secret. Accedix. La cosa va anar, en resum, de la següent manera.

- La meua filla - va dir la senyora- està enamorada de vós. Us ha escrit unes llargues missives. Com no heu respost vinc jo a parlar, ~~s~~ seriosament, de l'assumpte.

- Senyora!- vaig dir. No podia suposar jo que fóra, en realitat, una senyoreta qui m'escrivia cartes d'amor. Un Professor havia de pensar que són uns ^{estudiants} deixebles que volen fer broma. Vaig llegir, és veritat, les primeres cartes de la vostra filla. Hi trobí una certa prudència dins l'exaltació

amorosa. Les altres, plica tancada, les tinc a la calaixera. Pensava remetre les totes juntes a un gabinet de psicologia el dia de la meua jubilació per a que els senyors que animen tals instituts vegeren com "s'antretenen" els estudiants d'ara. Però ara que vós em traieu del meu error, ~~el pensament~~ ara que veig que va de veres i que és una senyoreta qui m'escriu a "impuls d'una ardorosa passió", jo us promet passar-me totes les cartes seguides, segons ordre de data, per sota de les meues ulleres. Us demane un cert espai de temps: quinze dies. Us convé ?

- Senyor Professor Barbaflorida - digué la mamà de l'enamorada desconeguda-. Penseu que si una mare dóna una passa com la que jo he donat, és perquè d'ella depén la salut, la vida, potser, d'una filla. Som una família honorabilíssima...

Em féu la descripció de la seua família. Honorable, certament. Rica. Amb possessions a Castella. Amb immobles a Andalusia. Amb bastants interessos a l'estranger on havien vixcut molts anys... No us diré més, estimat deixeble, perquè una sola paraula impremeditada podria descobrir-vos la jo ve i la seua mamà.

- Senyora - vaig respondre -. No puc fer més a favor de la salut de la vostra filla. Compregueu que la desconec. Jo he d'estudiar els seus pensaments i després decidiré. Així com així un home no pot comprometre's al casament. Jo tinc els meus quefers, els meus estudis, la meua càtedra. Però us assegure que si la proposició em convé farem el casament tan aviat com puga ser. Però necessite al menys quinze dies per a llegir les cartes i per a meditar. És amable, la vostra filla, és dir es podrà, es deixarà amar, es estimar fàcilment ? És simpàtica ? És bònica o al menys té una cara sanitosa, proporcionada ? És esvelta o al menys no està contrafeta ? Té els cinc sentits ? És entenimentada ? Sap cuinar ? Té idea de l'economia domèstica ? Quants idiomes posseïx ? Té idea, encara que elemental, de la Història ? Quin és el seu historiador preferit ? Estima els estudis històrics per monografies o bé creu en l'eficàcia de la voluminosa animalitat d'un César Cantú ?

podeu comprendre que jo no em podia mullerar amb una damisella qual-sevol. Ella em podria enganyar amb un altre i jo no em quexaria perquè hi ha coses, l'Amor, n'és una, que dos homes no es poden acabar mai en la vida. per més afany que siga posat i per més ímpetu que hom pose. Però una discussió sobre els actes tan discutits de Torquemada podrien produir la rotura de la nostra unió. Jo és que em prenia el casament tan a l'americana com convenia als meus interessos:

I la mare respongué l'esquesta admirablement. Perquè no sols ~~que~~ reunia les condicions que jo demanava, ans unes altres més, totes elles repletes de virtuts. Vaig pensar que solament una jove com aquella podia trencar el meu celibat. Una altra condició li proposí.

Fuix que l'amor maternal no cegava la senyora podien enviar-me una fotografia de la semipromesa. Davant de la seua effigie determinaria el sí o el no. Així, tal com oiu. El sí o el no, com si jo fóra la dama i com si l'enamorada desconeguda fóra el jove per al qual una mare demana la mà en sessió protocolària.

No cal que us diga que vaig rebre la foto al cap d'un paell de dies. Bonica jove i quin exemplar per a la reproducció!

No vaig llegir, naturalment, les cartes. Estava capficat en ordenar uns documents, en aclarir unes notes sobre el casament dels Reis Catòlics i no disposava d'uns minuts per als meus amors. Per un altre costat seguia creient que eren els estudiants que, agosarats, continuaven la broma iniciada per correspondència. Alegria de la joventut! La facècia que jo presentia no em produïa dolor. Jo, quan ~~que~~ explicava en classe, no amagava als alumnes la possibilitat del meu casament. Ells pensaven que jo tenia expansions d'enamorat i jo pensava que ells eren els qui estiraven els cordells de la farsa.

Un historiador que siga protagonista d'una aventura ve obligat a referir-la amb la més absoluta veracitat. Les coses, estimat Deixeble, varen anar així..

- Tornà la dama a per la resposta. Senyora - vaig dir ww pensant en

els estudiants-. Estic disposat a casar-me amb la vostra filla. Les seues paraules em satisfan; la seua fotografia em fa presentir una muller com les que jo no he arribat a somniar mai. La vostra actitud de mare prudentíssima és assegurança que amb tota llibertat podem tractar. Amb quin dot deixeu casar la vostra filla ?

Esperava que protestaria davant d'aquesta cínica actitud meua. I no. Ho tenia ja calculat. Parlà de finques, de rendes, de divises; dólars, pesos, francs... La dotava en passa de tres-cent mil duros. No era poc, pensí. Els estudiants eren esplèndits i rumbejaven la riquesa. Però havia calia provar-ho.

Senyora, no tinc temps lliure per a dedicar-me a aquestes minúcies de l'aparapment de la casa. Ho deixo al vostre càrrec. Necessite una habitació per als meus llibres. Monte la casa. Jo la voré i si reunit les condicions que necessita un matrimoni ben acomodat, que a més a més té el marit Professor, podrem passar avant en les nostres relacions.

I acceptà. La mamà volia que jo anara a vore la seua filla de carn i ossos, abans. Es moria d'ansietat per parlar-me. Unes paraules, per poc afectuoses que foren la calmarien prou. Estava tan enamorada !

Bona seria per als estudiants que jo anara a una casa on pogueren posar en pràctica la broma del seu magí ! No. Impossible. Que montaren la casa primer; que invertiren diners, aquelles pessetes que, segurament, dedicaven al joc, vici que aleshores s'apoderava dels estudiants de la nostra Universitat.

- Senyora, - vaig insistir -. Monte la casa. Jo us promet anara trobar la vostra filla al saló del pis que ens destineu per a viure.

Passades unes setmanes de respir, tornà la dama. Per Zeus ! Per Minerva ! Ja tenia la casa en disposició. Podia anar jo a vore-la aquell mateix dia.

- Diables d'estudiants ! Quin fill de marqués potentat tenem a les

aules que podia disposar, per a fer una broma al seu Professor, d'una bona quantitat de pessetes, encara que els mobles foren arrendats ?

Pensí, per a desfer-me'n, en un disbarat. Era una folia el que se m'acudí. Però innegablement estava a l'alçada dels alegres estudiants.

- Senyora, jo em casaré amb la vostra filla, certament. El que no us assegure és que pugui viure amb ella més d'un sol dia.

- Què dieu ara ? - interrogà espantada la dama.

- I si no m'agrada ? No sé com dir-ho sense fer-vos eixir el rubor a les galtes... Vestida és bonica, plenament al meu gust. Ja sabeu ^{que} els esposos no s'han de tractar sempre amb els vestits de ~~wawaw~~ pessèign ni seria convenient, ni moral. I si la vostra filla no fóra una Venus ? Sóc un home de sana educació estètica. Si ella no fóra una bellesa ens reportaria el casament més de quatre maleses.

Era comprensiva la dona. No calgué insistir ni explicar massa l'alcanç de la nova proposició. Protestà. Protestà tot quan pogué però jo ~~no~~ no deixí de predre el meu punt ~~d'wawaw~~ d'intransigència: posar en un carreró sense eixida els meus faceciosos enemics. El més espantat, veritablement, era jo. Jo que, com En Guimerà, no havia vist mai, directament, una dona en camisa, demanava la nuditat més perfecta com a antecedent matrimonial. Era possible que jo, cast de tota la vida, fera aquesta petició indecent ?

Sobre la meua irrompible castedat s'havien fet acudits, frases molestoses per a mi, sota els arcs del claustre. Per una reacció anímica que no em vega d'explicar ara jo necessitava dir als inventors de les frases que era o que podia ser tan pekadpr com ells, en pecats de la carn especialment. I així vaig repetir a la mamà de la meua promesa que podia pensar-se la inconviniència de la prova.

Si la mere i la filla acceptaven la darrera condició que m'ho digueren. Si la dona que havia de ser ma la meua muller era, en el vestit de la ~~wawaw~~ Justícia, del meu gust, a l'endemà ja podien mullerarnos. Jo tenia molts mals de cap i eliminava per endavant els que me pogueren advindre per vies de l'estètica del nu femení. Necessita un historiador una quantitat tan gran

de vida plàcida per a esdevenir home notable que tot trasbals físic i moral podia posar en perill d'obscuritat perpètua aquells fets de pobles i personatges que per a glòries nacionals eren d'alta conveniència estudiar i divulgar.

La senyora marxà de malhumor. No podia assegurar que la seua filla accedira a una prova impúdica. Era massa allò que jo demanava a darrea hora. Les altres condicions, encara que bastant exigents podien sofrir-se. Eren tan riques ! L'última, no. La seua filla era molt honrada. I a més a més que ¿i si no m'agradava y quina vergonya ! Quina taca per a la família ! Eixa deshonra quasi equivalia a la mateixa possessió carnal.

- Esteu equivocada, senyora. Disposeu la prova al vostre antoix. Si la jove no és del meu gust només ho sabrem, com ^a un secret, nosaltres tres. Un secret per a un historiadore, senyora !

Marxà escales avall assegurant que no es faria l'exposició venusina.

- Són cinc minuts, senyora - li cridava jo abocat a la barana -. Cinc minuts és un temps ben curt comparat amb la felicitat eterna que ens oferim mútuament.

Creguí que la festa s'acabaria de la següent manera: Els estudiants agafarien una barragana lletja i envellida i allí serien els crits, els avalots i les riallotes !

A l'altre dia vaig rebre una targeta que deia textualment:

„ Distingit Professor: Demà a les cinc de la vesprada us esperem a casa. Esteu d'enhora bona. ”

I acompanyaven l'adreça que fins aleshores ignorava jo. Em vaig preparar per a la comèdia. Dolços, flors, perfums, botelles de beguda enví a la casa que havia de visitar. Com es divertirien els estudiants ! Però preparava també el meu desquit. Havia de demostrar a la bulliciosa i joventut que no em deixava enganyar. Ells podrien ensarronar els pares i tutors pero, no el Professor d'Història.

- Ah, pobrets! Vosaltres sereu els que caureu al sarró.

Vaig vestir-me amb la roba de les solemnitats acadèmiques. La dispe-

sera es cregué que es feia l'apertura del curs per segona vegada - tanta era l'olor de naftalina que rastrejava.

Prenguí un cotxe; un d'aquells cotxes que tenien la parada per les vores de l'estació. A les cinc en punt entrava pel portal de la casa de l'enigma. Me va obrir la mamà de la promesa desconeguda. I els estudiants no hi eren! La broma serà després, pensí.

Però vegem com anaren les coses, estimat Deixeble :

UN CAPÍTOL DE NOVELLA

En ser dins de la casa, la senyora, sufocada i avergonyida, rodà la clau del pany i digué tallant el meu astorament:

- El pany té dues claus. Preniu-ne una. Després de la prova marxareu sense voler saber res més.

I m'acompanyà a vore el pis. Esplèndidament amoblat! Jo tenia muntat un despaig biblioteca amb veritable gust artístic. Taula, llibreries, ornaments, teles, tot era del més pur renaixement espanyol. El dormitori era d'un finíssim estil Lluís XV que dubte si el mateix monarca francès arribà a conèixer-lo tan perfecte. A tal punt de perfecció han aplegat els nostres pastitxistes ! El menjador era d'un modernisme esclatant: aquell modernisme alemany que tanta noguera satén feu treballar al món. Però la fusta dels mobles d'una noguera , diguem-ne autèntica, amb olor d'anous i tot, no l'altza que té un coent perfum de ceba i grassa de cavall bavarés. Vaig vore el quartet del bany on una banyera de marbre ja esperava rebre en el seu tou la meua còrpora un poc carregada d'esquena. Després, el fumoir que considerí bastant cursi : era barroc, d'un rococó socarrat ~~per~~ ^{per les} quatre cares. No; aquell salonet hauria de vestir-se d'una altra ~~manera~~ manera. Me confessà la dama que mare i filla havien tingut els seus dubtes sobre l'estil de l'habitació; que uns moments es decantaven pel gòtic florit i uns

altres per l'àrab cordovés. Per fi l'encomanaren barrocs "per si plàia més a la meua saviduria".

Me pregà de quedar-me allí. I m'aconsellà que en oir el toc d'una campaneta a l'altra part del barandat me dignara despenjar una cornuòpia de la paret. Hi havia un forat i que hi aplicara l'ull.

Marxà erta, un rus amb faldes, amb una cara de pomes agres que donava fredat. Aleshores ja estava convençut jo que els estudiants no tenien art ni part en aquesta comèdia. Ja estava convençut fins ~~alla~~ al més pregon de la meua consciència, que aquella parella de dones obrava de bona fe. I tenia també per segur que en l'habitació immediata hi havia una dona despullant-se per a oferir-se nueta al capici dels meus ulls.

No, no despenjaria l'espill. Fóra una vergonya per a mi guaitar a un forat descobridor de les més íntimes parts humanes. I era jo qui havia demanat imperativament la prova visual ? I no es queia la casa ? I no me moria d'un repent recremat pels propis remordiments ? I no baixava un llamp des de les mans tremoloses de Júpiter per a aterrar-me en un segon d'ira olímpica ? Desgraciat de mi que ja tenia perduda la dignitat, la seriositat professoral, l'honorabilitat ! Ser menyspreable, el meu ! Cuc desvergonyit ! Anima perduda ! Cervell desvariejant ! ~~W~~ Ai, de mi !

I - oh, moment ! - paret enllà repicava el metall d'una campaneta en alegre nota unísona. Era l'avís. Els tres segons més emocionants ^{de} la meua vida ! Ací, el meu cos trémol, la meua ànima en flames. I allà ? I a l'altra part del tabic ? Seria bonica ? Milo ? Gioconda ? Maja de Goya ?

Oh, desgraciat de mi !

Però... i si la visió que m'espera és la d'un estudiant ? Vestit o despullat, tràgic o còmic, mofa o sarcasme, jo volia que hi haguera el gest d'un estudiant. Ell tenia dret a què jo posara l'ull al forat; podia exigir-me que mirara. No era jo en la casa per a altra cosa i havia de mirar. Pena o glòria, alegria o disgust, tenia l'obligació de traure el marc barrocs i posar el nas al pany de la paret. Per Zeus - exclamí - que s'iga un jove mofeta qui castigue la meua tramoia d'immoral !

† claví l'ull.

Diabla !!!

Era una dona recta de cames, ampla de costats, llisa d'espatlla. El cabell ^{ll} nugat al tos. La pell, blanquíssima. Estava d'esquena, dreta damunt d'un taburet. I se movia. Anava voltant a poc a poc. Ara es mostrava per sota del braç en alt la corba d'un pit ni poc ni molt. Es girava cara a mi. No duia tapada la faç. Era la Veritat pura i magnífica. No mai aquesta deesa matemàtica se m'havia presentat sota una llum tan clara, sota una forma tan perfecta, sota una nuditat tan esplendorosa i detallada. Tenia el posat d' de no recorde quina venus helena. Ara ja estava del tot cara a mi. Portava a la mà dreta un dels poms de flor que jo li havia enviat i amb ell es cobria, púdica, el sexe i amb l'altra mà i el braç en angle tractava d'evitar la visió directa de la sina. Tenia l'esguard posat en terra. La cara li groguejava de vergonya. Els llavis li tremolaven potser d'emoció, potser de fred. Era jove. Segurament no tenia encara els vint-i-cinc anys. Ni la coneguí per la foto, ni ara tampoc no la reconeixia. Cert que jo no eixia ni a passeig. Ara més li mirava la cara que no el cos, tan harmònic i tan exuberant. Quina dona ! quina extravagància ! No recordava haver llegit una semblant exposició per amor. Les dones són el diable ! Les dones sempre en tenen una de nova. !

Continuava donant la volta lenta, lentament, per a què el discret observador copsara tota la seua bellesa corporal. Ara la veia de flanc una altra vegada i de sobte s'acabà la visió. Es féu la tenebra entorn ~~avés~~ de la figura palpitant quan els meus ulls feien barallugues de mareig, quan les cames se m'afluixaven, quan la terra s'obria i se'm tragava, quan jo feia uns esforços enormes per a agafar-me a la paret llisa en evitació d'una caiguda.

... Tots els animalons, totes les figures humanes, tots els montres que m'havien espiat des dels ornaments barrocs de la saleta ~~vaig~~ caigueren damunt de mi per a esgarrapar-me, ferir-me, matar-me...

... De les fruites de fusta i de les fruites pintades ixqueren uns

cucs fosforescents que vingueren a rosegat-me les puntes dels dits..

... Pit endins, camí del cor, se n'entrava una sargantana amb banyes d'acer. A la cua portava un sarpaset mullat amb aigua beneïta...

... Vaig oir, clars, els acords d'una música funerària...

Quan despertí serien les deu del dia següent a la vesprada de la singular aventura. En la casa no havia rastre de persona viva més que jo. Les dones havien fugit, de segur, en vore que jo estava desmaiada, caigut ~~en~~ en terra - bocaterros - d'emoció.

En eixir al carrer, dos deixebles de les meues classes em voren ~~analant~~ casualment, amb els ulls desencaixats, la roba arrugada, el copalta esclafat.

Jo, cap baix, aní a casa i em fiquí al llit.

No torní mai més a vore cap de les dues dones. No vaig ~~tindre~~ tindre ~~interés~~ interés a trobar-les. Lluny de mi la idea de casar-me, la seua desaparició, inexplicable, em féu un gran bé. Potser les dames quedaren defraudades en vore que jo em desmaiava, simplement, en vore una dona nua. Què hauria fet jo d'aconseguir aquella jove entre els braços? Morir-me! No estan fetes les dones per a mi; tan inútil sóc per a resistir un dia de ~~casament~~ casament.

Passats cinc anys d'aquell dia, per a mi venturós, vaig rebre una tarjeta anònima que deia:

'' Senyor Professor : Ja és casada. Us ho dic per a tranquil·litat vostra. Seguireu amb un absolut mutisme. L'espós és don Fulanet de Tal i de tal. A qué ha vingut a parar la jove que us estimà de tot cor !''

I aquesta és, estimat Deixeble, l'única verídica narració possible dels meus amors desgraciats.

III

CREACIÓ DE NEGUI TS

El Deixeble que dedicà a la contalla tota la seua més pregon a atenció, sense abandonar mai el somri s de les afirmacions gratuïtes, de les mudes aprovacions i dels aplaudiments sense soroll, va quedar-se fet d'una pedra calentona pel cas tan espantós.

Oh, aventura deliciosa en altres mans! Mil duros donaria per ~~eu~~ saber qui era la jove enamorada que arribava al risc de la nuditat per poder emmaridar amb el Professor que no posseïa cap altre encant més que el talent, els ulls vius i la barba aleshores negríssima. Mil duros més donaria per conèixer el marit de la desconeguda i per tractar-lo i dedicar-li unes sagetes en plena conversa amical'. Segons el Deixeble, el marit d'aquella bellesa, despullada a les retines castes del castíssim catedràtic, estava en ridícol. Bona en fóra de trobar-lo i medir la satisfacció de l'usdefruit de la dona menyspreada ~~després~~ d'una exposició del seu cos nu. En/ridícol, sí senyor! Vaja exemplar de marit digníssim de lluir dues banyes aurífiques, exornades amb flors i cintes, damunt un front hirsut de cretí. Estupendíssim exemplar ~~purwawwawwaw~~ de dona per a viure en una capital de província on totes les coses se saben i se comenten. En ridícol, sí, l'antic ~~e~~ estudiant, potser el seu company d'aula, i de tenoriades intrascendents i de billar i de café. Oh, si fóra un amic d'ell i el trobara cara a cara!

- No, no, estimat Deixeble - va dir amb tota calma el Professor -. No; en ridícol el marit, no. En tot cas, jo, que no puguí resistir la visió directa d'una estàtua de carn rossa.

- Però no trèbareu mai ni la mare ni la filla ? - interrogà apassionat el Deixeble.

- Mai més . Crec que marxaren a l'estranger. Després les vaig oblidar. Ja sabeu que per a obtenir la felicitat m'embolique amb l'amnèsia.

- Amnèsia relativa la vostra, Professor.

- Certament. Devegades provoqe la memòria per castigar-me. Així Així ha estat ara. És la penitència que m'impose per haver fet aquella acció contra la castedat.

El Deixeble, no obstant constar-li que havien passat molts anys, tenia la illusió de trobar algun dia la dona que, segons ell, per un fútil caprici d'enamorada s'havia despullet davant d'un home.

I seguí la inquisició.

- On viu avui aquest matrimoni ?

- No ens convé recordar-ho, estimat Deixeble. Oblideu l'anècdota. Val més als dos.

- Al menys em direu el nom de l'estudiant que es casà amb ella.

- Oblideu, estimat, oblideu.

- Quin any terminà els estudis universitaris ?

- Siguen felïços, Deixeble. Amnèsia, ara, amnèsia per a la meua aventura.

- Ell era valencià ? De quina comarca ?

- No m'heu en turmenteu més. No us turmenteu... Jo no recorde res, ja.

- Res ?

- - No res :

El Professor s'alçà del cadiró de pell i allargava la mà. L'acomiadava. Tan importuna era la conversa com la presència del Deixeble.

- Així voleu que em retire.

- Fóra molt convenient.

- Per vós ?

- Sí; i per vós.

- Així, doncs, adéu, senyor Professor.

- Salut, Deixeble.

El Deixeble es retirava confós. Per què l'acomiadava quasi bruscament? El vell veia en les arrugues del front del jove unes agulles que li adolo-

rien l'ànima. I acompanyant-lo fins a la porta de les escales parlà fort, amb gestos durs, amb violentes agitacions de braços i de mans:

- La dona és una monstruosa obra d'art, però un monstre. Us les done totes les del món, jo. Habiteu amb totes elles si us plau. Al diantre, les dones ! No us fieu mai de cap dona. Salut, Deixeble. I no vullgueu saber res d'aquest secret que jo no he trencat. L'únic qui féu el ridícol fón jo. Aquella prova era vergonyosa i em vaig irar contra mi mateix. ~~www~~ Si no em vaig casar amb aquella jove fón perquè no vaig voler. Al diable, les dones ! Ho sabeu tot, ja. Aquesta és la veritat de la veritat. Salut, Deixeble. Jo havia d'haver-me posat la mà a la boca per a no parlar. Sóc vil ! Vós en sou el culpable. He dit allò que havia de callar; però me n'alegre. Salut, Deixeble...

- Adéu ! va dir el Deixeble per darrera vegada, i ja devallava les escales tot astorat, tot fora d'ell. Tenia un dubte que l'agitava. Per què el Professor callava els noms ? Seria ell mateix el marit de la capriciosa bellesa ? Ell s'havia casat amb una senyoreta rica i formosa que vivia en la capital on estudià la carrera. Feia poc que tornava d'un llarguíssim viatge per l'estranger. Era riquíssima. Tenia possessions a l'Argentina, finques a l'Anglaterra, i França, accions de petrolis i ferros als Estats Units de Nordamèrica... Era una apassionada de la Història; però no mai va anomenar el Professor Barbaflorida, ni en la biblioteca guardava cap obra d'ell... La seua mamà política, ja difunta, fón una senyora amat de les gosadies... Al saló tenia una gosseta d'aigües, disecada... El seu despaig era del més pur estil renaixement... Crist ! Amb quina dona s'~~www~~ havia casat ? Però no; era impossible. La seua esposa era una senyora molt honorable i d'una virtut tan manifesta que ni en la vida passada cabia el fil d'un dubte pecaminós. Farsant ! El Professor havia mentit. L'aventura es descabdellaria de la manera com els estudiants havien referit: 'Babaflo_ri_ da perseguia una senyoreta de la localitat. Els germans d'ella, estudiants, i els ~~ww~~ amics, estudiants també, el portaren enganyat a una casa de mala nota on ell creia que trobaria la jove que desitjava. Allí fón ella! El

mantejaren; l'apallissaren; l'ompliren de blaüres i a la matinada el tra-
gueren al carrer ferit, tot brut de sang.' ' Eixa era la veritat, segurament.
Havia mentit el vell Barbaflorida i Farsant! Venjatiu! Mal home! Avui
havia trobat un exalumne i amb ell volia venjar-se dels estudiants que
el maltractaren. Quina culpa tenia el Deixeble que li feia una visita per
honorar-lo? Mal home, sí, que havia volgut posar una ombra verinosa ~~en-~~
mig d'una felicitat matrimonial.

Retornà escales amunt. El Professor encara estava afermat a la barana
gesticulant com un foll.

- Vós coneixeu la meua senyora? - li espetà el Deixeble des ~~de~~ la
distància de sis graons.

- Jo sóc el Professor amnèsic - cridà el vell agitant la neu ~~de~~ de
les abundoses barbes.- Creix i reprodúx-te. Passaran els segles i dels
teus lloms eixirà el President de la República.

- Com es diu la meua esposa? - preguntava plens de ràbia els ulls i
els punys.

- Diu el proverbi: "L'home se fartarà del bé dels fruits de la seua
boca." " En opinió del neci només és dret el seu camí; però qui obedi-
x els consells és un savi."

- Està foll arrematat - digué el Deixeble. I girant-se-li d'esquena
desaparegué pel caragol de l'escala.

PREFINAL

Ix al carrer. Va tambalejant-se. El sol de la vesprada li fa mal als
ulls. Les idees li fan mal al cervell. Està saturat d'incoherències, de
guspires de follia, de puntes de paradoxa. Li roda el cap.

Quan arriba a casa diu a l'esposa que ha vist el Professor Barbaflor-
rida i que li ha parlat. Ella mira l'home i somriu amb tremolor.

- Encara està tocat de l'ala? - interroga.

- Tu el coneixes?

- Sí - respon l'esposa prement el cor entre les dents.

- Des de fadrina ?

- Sí - diu alarmada.

- És que m'ha contat com va vore una jove sense camisa.

Posa tota l'atenció en l'efecte que ha de produir l'escopetada. Ella es limita, freda, a contestar.

- Tots els homes sou iguals . Amb eixa contalla tan antiga us enorgulli de coses que hauríeu de callar.

- Innocent ! La meua esposa és innocent! Eixa resposta ho demostra, així com ~~la~~ la mirada serena i el somriís amorós .Innocent ! Com havia pogut dubtar de les seues virtuts !

No obstant la tal seguretat es fica al llit.No es troba bé.Té cansades les finestres de l'ànima i uns ferros roents li foraden els polsos. Passa una hora i dorm ja com un àngel.

Quan l'esposa entra al dormitori Luís XV esguarda el marit que ronca:

~~amb~~

- Quins cocktails intel·lectuals me l'hauran marejat ?

ACABAMENT

En retornar el Professor a la seua capsa de panses repleta de llibres esclafix a riure fins que les llàgrimes li mullen els vidres de les ulleres. Seguidament cerca la carpeta encapçalada "'Memòries d'un Amnèsic"' i escriu en la primera pàgina en blanc:

"M'ha visitat don Esteve Pérez-González y Menéndez, ex alumne. Casat amb donya Maria Berenguer de Valdavia San Martín, de grata memòria estètica. (Vide pàg.437 i següents). Li he donat uns consells després d'unes disquisicions filosòfiques. Com de costum no aprofitarà l'ensenyença.Viu feliç.

Avui, 25 de juny de 1930."

Tancà el quadern i exclamà:

- Jo també tenia dret ^a ~~de~~ comportar-me així.

I encengué una pipa.

Carles Salvador

Benassal, 1930

Aquesta obreta fón publicada a València per la NOSTRA NOVELLA en 23
d'agost de 1930.